

Korset och Kronan

Nr 144/2023

Jesus säger: Håll fast vid
det du har så att ingen
kommer och tar din krona
(Upp. 3:11)

Det allmänna prästadömet

Förkortningar:

Apol = Apologin till Augsburgska bekännelsen.

SKB = Sv. kyrkans bekännelseskriter 1957

Trigl = Concordia Triglotta 1921

WA = Weimartg. av Luthers skrifter

SL = St Louis-utg. av Luthers skrifter

Bekännelseskriterierna citeras från min översättning av
den tyska texten. I citaten från äldre svenska
Lutherutgåvor är språket varsamt reviderat av mig.

* * *

Bibeln lär att alla kristna har del i det
s.k. allmänna prästadömet. Ett grundställe
aposteln Petrus ord:

Kom till honom, den levande stenen, som
visserligen är förkastad av människor men är
utvald och dyrbar inför Gud. Och låt er själva
som levande stenar byggas upp till ett andligt
hus, *ett heligt prästerskap*, som skall frambära
andliga offer som Gud tack vare Jesus Kristus
tar emot med glädje. Det står nämligen i
Skriften: Se, jag lägger i Sion en utvald, dyrbar
hornsten, och den som tror på den skall aldrig

Ordet om korset är en
dårskap för dem som går
förlorade, men för oss som
blir frälsta är det en Guds
kraft (1 Kor. 1:18)

Den gode herden
leder sina får (Joh. 10)

komma på skam. För er som tror är den alltså
dyrbar, men för dem som inte tror har den
sten som byggnadsarbetarna kastade bort,
blivit en hornsten, en stötesten och en klippa
till fall. De stöter emot den därför att de inte
lyder ordet. Så var också bestämt om dem.

Men ni är ett utvalt släkte, *ett konungligt
prästerskap*, ett heligt folk, ett Guds eget folk, för
att ni skall förkunna hans härliga gärning-
ar, han som har kallat er från mörkret till sitt
underbara ljus. Ni som förut inte var ett folk
är nu Guds folk, ni som inte hade fått
barmhärtighet har nu fått barmhärtighet (1
Petr. 2:4-10).

Enligt detta bibelord utgör alla kristna
ett heligt prästerskap, som skall bära fram
andliga offer. I GT skulle leviterna och
särskilt de som tillhörde Arons familj bära
fram och offra djuroffer i templet som en
förebild till Kristi enda offer för hela
världens synd. När Jesus kommit var
förebildernas tid förbi och tempeltjänsten
försvann. År 70 förstördes också Jerusalem
och dess tempel definitivt i enlighet med
vad Jesus själv hade förutsagt.

Det finns idag många som menar att
detta jordiska tempel skall byggas upp igen

som ett led i att Kristus kommer tillbaka till ett jordiskt tusenårsrike (s.k. kiliasm). Men detta är obibliska spekulationer. Vår bekännelse avvisar sådant med orden ur Augsburgska bekännelsen, art. 17:

Här fördöms också vissa judiska läror som också förekommer nu. De går ut på att de heliga och fromma före uppståndelsen skall ha ett världsligt rike, då alla gudlösa skall förgöras (CA 17:5, SKB 62, Trigl 50).

Det andliga prästerskapet, som Petrus skriver om, består av alla kristna som av hjärtat tror på Kristus. De är alla levande stenar i det nya förbundets tempel, som är den kristna kyrkan. Det är Guds hus som är byggt på apostlarnas och profeternas grund, där Kristus är hörnstenen (Ef. 2:19-22). Det är detta också Petrus så starkt betonar. De heliga prästerna består av alla döpta och troende kristna och de har alla ett särskilt uppdrag att som levande stenar i det andliga templet frambära sig själva som ett offer.

Detta offer kan inte bestå av några offer som skall blidka Gud. Det har Kristi offer gjort en gång för alla. Därför är det här fråga om ett annat slags offer, nämligen tackoffer och lovoffer. En kristens högsta offertjänst är att i tron på Kristus frambära sig själv och allt han har i tacksamhet för Guds stora gåva. Om detta skriver vår bekännelse:

Ur Apologin art. 4

Strax före det aktuella stället skriver Petrus att vi skall vara uppbyggda på Kristus som hörnstenen. Han säger: ”Den som tror på honom skall aldrig komma på skam” (1 Petr. 2:4ff). Med våra egna gärningar och vårt eget liv måste vi verkligen komma på skam inför Guds ansikte och dom. Men tron, genom vilken Kristus blir vår egen, löser oss ur denna rädsla för döden. Ty löftet gör oss helt vissa om att Kristus har förlåtit oss våra synder (Apol 4b:118, SKB 142, Trigl 184).

Bekännelsen betonar här läran om rättfärdiggörelsen genom tron allena. Utan denna lära kan man aldrig rätt förstå läran

om det allmänna prästadömet. Genom tron och dopet har alla kristna – från de minsta barnen till de allra äldsta gamla – blivit iklädda Kristi rättfärdighet. De har fått fullmakten att vara Kristi brud som anförtrotts nycklamakten och alla kyrkans skatter.

Därför har t.ex. en liten grupp kristna som antingen lever bland ogudaktiga hedningar eller omgiven av falska kyrkor, Guds fullmakt att trots sin litenhet ändå vara Guds kyrka och församling, som har uppdraget att också kalla herdar och lärare till ämbetet. De skall inte tillgripa konstlade medel som att t.ex. söka vigning av sina präster hos någon utländsk biskop som inte är renlärig i alla stycken. Så lärde Luther i flera skrifter och även vår lutherska bekännelse och hela ortodoxin.

Ur Apologin art. 24

25. Förutom detta enda försoningsoffer, nämligen Kristi död, finns det också andra offer. De är alla tackoffer som allt lidande, predikan och de heligas goda gärningar. Det är inte offer som vi blir försonade genom eller som kan försona andra. De förtjänar inte syndernas förlåtelse eller försoning *ex opere operato* [endast genom att själva handlingen utförs]. Ty de sker av sådana som redan är försonade genom Kristus.

26a. Men de andliga offren ställs inte bara i motsats till djuroffren, utan också till människans gärningar. De offras som en fullkomlig gärning ty de verkas av den helige Ande i våra hjärtan. Detsamma lär Paulus i Romärbrevet: ”*Jag uppmanar er att frambära era kroppar som ett levande och heligt offer som behagar Gud er andliga gudstjänst.*” (Rom. 12:1). Men i denna andliga gudstjänst känner vi Gud och omfattar honom med hjärtat. Det sker när vi fruktar Gud och förtröstar på honom.

Denna gudstjänst står inte bara i motsats till den levitiska gudstjänsten, där man offrade boskapsdjur. Den skiljer sig också från en gudstjänst där man inbillar sig, att gärningen bärs fram som ett offer som är värdefullt i sig självt (*ex opere operato*).

Så lär också Hebréerbrevet: ”Låt oss därför ständigt genom honom frambära lovets offer till Gud, en frukt från läppar som prisar hans namn.” Han befäller att vi skall bära fram lovoffer, åkallan, tacksägelse, bekännelse m.m. Dessa offer får inte sitt värde av själva handlingen (*ex opere operato*) utan för trons skull. Det visar orden ”låt oss frambära offer genom honom”, d.v.s. genom tron på Kristus.

26b. Sådana offer är våra offer i nya testamentet, som aposteln Petrus skriver: ”Ni är ett heligt prästerskap som ska bära fram andliga offer” (1 Petr. 2:5).

27. I nya testamentet finns inga offer som innebär en handling utan några goda tankar i hjärtat. Ty Kristus säger: ”Sanna tillbedjare ska tillbe Fadern i ande och sanning” (Joh. 4:23). Det betyder att de skall tillbe med hjärtat i sann gudsfruktan och tro. Därför är det en djävulsk, fariseisk och antikristlig lära när våra motståndare lär att mässan förtjänar förlåtelse för skulden och straffet *ex opere operato*. Inte heller judarna förstod sina ceremonier på rätt sätt utan menade att de blev fromma inför Gud, när de hade utfört själva gärningen i sig.

28. Mot detta ropar profeterna med stort allvar för att visa folket bort från sina egna gärningar till Guds löfte och tron. Endast så kan det bli en rätt gudstjänst. Jeremia säger: ”Jag talade inte med era fäder om brännoffer eller slaktoffer då jag förde dem ut ur Egyptens land. Det bud jag gav dem var detta: Lyssna till min röst, så ska jag vara er Gud” (Jer. 7:22f). Vad skall väl de motsträviga judarna säga om detta, som tycks vara helt mot lagen och Mose? Ty det var ju uppenbart att Gud hade befallt fäderna att offra. Det kunde inte Jeremia förneka. Men Jeremia fördömer deras villfarelse om offren, då de menade att offren försonade Gud och gjorde dem välbehagliga *ex opere operato*. Därför lägger Jeremia till orden där Gud befäller ”lyssna på mig” vilket betyder ”tro på mig”. Tro att jag är er Gud och att jag uppehåller er och förbarmar mig över er. Jag hjälper er varje stund och därför behöver ni inte några offer. Tro att jag är er Gud som gör er rättfärdiga och heliga. Det sker inte för er förtjänsts skull utan på grund av mitt löfte. Därför skall ni vänta all tröst och hjälp från

mig (Apol. 24:25-28, SKB 270-271, Trigl 390-392).

Till denna andliga tempeltjänst hör också att ”förkunna hans härliga gärningar, han som har kallat er från mörkret till sitt underbara ljus” (1 Petr. 2:9). Luther betonade detta starkt i sin uppgörelse med påvekyrkans syn på prästämbetet. De såg det särskilda prästämbetet som en direkt fortsättning på leviternas offerämbete. Genom ordinationen fick prästen en s.k. *outplånlig karaktär*, som framför allt gjorde att han kunde utföra mässoffret (nattvarden) som ett oblodigt upprepande av Kristi offer. Bekännelsen avvisar denna syn:

30. Hela Skriften är full av sådana ställen som visar att inget offer, inget verk *ex opere operato*, kan försona Gud. Skriften lär alltså att offren i Mose lag är avskaffade i nya testamentet. De rena obefläckade offren är tron på Gud, tacksägelse, lovsång, evangelisk predikan, de kristnas kors och lidande och liknande (Apol. 24:30, SKB 272, Trigl 394).

I sin viktiga kommentar till Petrus första brev (kap 2, vers 5) skriver Luther:

Därför utgör alla kristtrogna, som är uppbyggda på den stenen, det heliga och andliga prästerskapet. Ty eftersom Kristus är brudgummen och vi bruden, så har bruden allt, som brudgummen har, även hans egen kropp. Ty då han ger sig åt bruden, så ger han sig helt och hållet åt henne, och tvärtom ger sig bruden åt honom. Nu är Kristus den evige, av Gud själv smorde översteprästen, som har offrat sin egen kropp för oss. Han har också bett för oss på korset och för det tredje även förkunnat evangelium och lärt alla människor att känna Gud och sig själva.

Dessa tre ämbeten har han gett oss alla. Därför, eftersom han är präst och vi hans bröder, så har alla kristna makt och befallning att predika och förkunna Guds nåd och dygd, samt framträda inför Gud, bedja för varandra och offra sig själva åt Gud.

Dock, för att allt må ske i god ordning, som Paulus säger, bör inte var och en få lära i församlingen och utdela de heliga sakramenten, utan bara de som blivit kallade av

församlingen och åt vilka det ämbetet blivit anförtrott. De andra bör lyssna i stillhet (Utläggning av 1 Petr. brev, Stockholm 1905, s. 94; övers. lektor G. S. Löwenhielm).

Vi ser här hur Luther väl balanserar det allmänna prästadömet med det särskilda ämbetet. Alla kristna är smorda präster och innehavare av alla kyrkans skatter, som Paulus framhåller:

Allting är ert, det må vara Paulus, Apollos eller Kefas, det må vara världen, liv eller död, nutid eller framtid. Allting är ert (1 Kor. 3:21f).

Men alla skall inte utöva prästämbetet offentligt. Till detta hör kyrkans kallelse. Inom de pietistiskt färgade väckelserörelserna har man inte förstått detta rätt utan menat att kyrkan kan ha *både* sådana förkunnare som är innehavare av prästämbetet (med rätt att predika och förvalta sakramenten), *och* sådana som är s.k. ”lekmannapredikanter”, vilka i regel endast predikade. De anses då inte kallade till det offentliga prästämbetet, utan har i regel en slags kallelse från en grupp eller förening inom den yttre kyrkan. Denna konstlade uppdelning växte fram i och med pietismens förändrade kyrkosyn i början av 1700-talet. Men enligt Bibeln och den lutherska bekännelsen skall *alla* som predikar och undervisar offentligt i kyrkan ha samma bibliska och kyrkliga kallelse.

I den tidiga boken ”*Om kyrkans babyloniska fångenskap*” (1520) skriver Luther:

Om de (i påvekyrkan) blev tvungna att medge, att vi alla i lika hög grad är präster, så många som blivit döpta, vilket vi verkligen är, och att det bara är en tjänarsyssla, som genom vårt medgivande blivit dem anförtrodd, så skulle de på samma gång inse, att de inte har någon härskarmakt över oss, annat än för så vitt vi frivilligt går med på det. Det heter nämligen i 1 Petr. 2: ”*Ni är ett utvalt släkte, ett konungsligt prästerskap och ett prästerligt kungadöme.*” Alltså är vi alla präster, vi, så många som är kristna. Men de som vi kallar präster är av oss valda tjänare, som skall utföra allt på våra

vägnar, och prästadömet är ingenting annat än en tjänarsyssla.

Så står det i 1 Kor. 4: ”*Så må man anse oss som Kristi tjänare och som förvaltare av Guds hemligheter.*” Av detta följer, att den som inte predikar ordet, fastän det just är till detta han blivit kallad av kyrkan, inte alls är präst, och att prästvigningens sakrament inte kan vara något annat än en viss form för val av predikant i kyrkan.

Så beskriver nämligen Gud genom Malaki en präst: ”*Prästens läppar förvarar kunskap, och lagen skall man hämta ur hans mun, eftersom han är Herren Sebaots sändebud (angelus)*” (Mal. 2:7). Var därför säker på, att den som ej är härskarornas Herres sändebud eller som kallas till något annat än till vad jag vill kalla *sändebuds-tjänst (angelatus)*, inte alls är någon präst, såsom det heter i Hosea 4: ”*Eftersom du har förkastat kunskap, så skall även jag förkasta dig, så att du upphör att vara min präst*” (Hos. 4:6). Därför kallas de nämligen herdar, eftersom de skall föra fåren i bet, d.v.s. undervisa (Om kyrkans babyloniska fångenskap, Stockholm, 1928).

När senare svärmiska rörelser uppstod, vilka utan kallelse trängde sig in på åkrarna bland det lutherska folket och t.ex. predikade mot barndopet och andra bibliska läror, skrev Luther en skarp skrift med namnet ”*Om smygare och vinkelpredikanter*” (1532, WA 30:3).

Luther skriver: En kyrkoherde kan berömma sig av att han offentligt och med rätt är kallad till predikoämbetet, dopet, sakramenten, själavården... Men dessa främmande och ljusskygga smygare kan inte berömma sig av något sådant. De måste erkänna att de kommer som obehöriga och griper in i ett främmande ämbete. Detta kan inte vara den helige Ande utan måste vara den lede djävulen (St. Louis-utgåvan, SL 20, 1667:5).

Vi har nu sett hur läran om det allmänna prästadömet och läran om det särskilda predikoämbetet båda lärs tydligt och klart i Skriften och bekännelsen och att de stämmer väl överens med varandra.